

T.C.
SERHAT KALKINMA AJANSI
Ağrı Yatırım Destek Ofisi

AĞRI İLİ YATIRIM DESTEK VE TANITIM STRATEJİSİ (2017)

Aralık, 2016

1. BÖLÜM

1.1 MEVCUT DURUM

1.1.1 İktisadi Sektörlerin Dağılımı

İlin, gayri safi katma değer payı açısından iktisadî durumu incelendiğinde TRA2 Bölgesine paralel olarak hizmet, tarım-hayvancılık ve sanayi sektörleri şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Tablo 1: Gayri Safi Katma Değer Açısından TRA2 Bölgesinin Durumu

Yıl	Hizmet (%)			Tarım (%)			Sanayi (%)		
	2004	2008	2011	2004	2008	2011	2004	2008	2011
TRA2	53,7	62,8	61,2	34,4	24,6	24,8	11,9	12,6	14,0
Türkiye	61,3	62,8	61,2	10,7	8,5	9,0	28,0	27,2	27,5

Kaynak: TÜİK, Gayri Safi Katma Değer Verileri

Tablo 1’de yer alan oranlar Türkiye ortalamasının altında yer almakla birlikte son yıllarda hizmet ve sanayi sektörlerinde artışın olduğu ve tarımdaki payın azaldığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak köylerden şehirlere doğru göçün devam etmesi, şehirlerde yaşayanların sadece hizmet veya sanayi sektöründe istihdam edilebilmesi, hizmet ve sanayi sektörlerinde gelir akışının daha hızlı olması, devlet teşviklerinin öncelikle sanayi olmak üzere hizmet sektörü üzerinde olumlu etkiye yol açması, sanayide gerçekleşen yatırımların marjinal etkisinin çok yüksek olması ve tarım dışı sektörlerin daha fazla mali kayıt altında olması gösterilmektedir.

1.1.2 İstihdam Durumu

Tablo 2’de Ağrı ili 2011-2014 yılları işgücü verileri yer almaktadır.

Tablo 2: Ağrı İli İşsizlik Verileri, 2011-2014

Yıllar	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2011	52,4	10,9	46,7
2012	52	8	47,9
2013	57,1	6,8	53,2
2014	58,3	6,8	54,4

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

İlde 2011-2014 yılları arasından işgücüne katılma oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. 2015 yılı Türkiye işsizlik oranı %11,2 olarak gerçekleşirken bu rakam 2014 ve 2013 yıllarında Ağrı'da değişmeyerek %6,8 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik oranları ilde Türkiye ortalamasının altında kalmasına rağmen ilin hacmi ve potansiyeli düşünüldüğünde oranın yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 3: Sektörlere Göre İstihdam, (2011-2014)

Sektörler	Toplam Çalışan (2014)	Toplam Çalışan (2013)	Toplam Çalışan (2012)	Toplam Çalışan (2011)
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	39	26	48	23
İmalat	395	1.295	856	161
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	328	102	252	26
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	71			
İnşaat	2.573	1.585	1.150	75
Toptan ve Perekende Ticaret, Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	1.762	1.936	1.190	249
Ulaştırma ve Depolama	880	844	653	195
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	230	229	133	240
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	48	147	186	103
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	146	90	11	
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	1.867	3.024	644	655
Eğitim	368	250	163	229
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	393	414	360	18
Diğer Hizmet Faaliyetleri	246	186	108	218

Kaynak: Ağrı Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

Sektörlere göre istihdam verilerine bakıldığında imalat, inşaat, toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, idari ve destek hizmet faaliyetlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Meslek gruplarına göre çalışan sayılarına bakıldığında, işgücünün daha çok nitelik gerektirmeyen mesleklerde çalıştığı görülmektedir. Bu durum, ilde yeterli kalifiye personel olmamasının yanında, var olan personelin de kendi niteliklerine göre işlerde çalışamadıklarına işaret etmektedir.

Tablo 4: Meslek Gruplarına Göre Çalışan Sayıları, (2012-2014)

Meslek Gruplarına Göre Çalışan Sayısı	2014	2012
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	529	453
Hizmet ve Satış Elemanları	1.287	733
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	3.043	2.110
Nitelikli Tarım, Ormancılık ve Su Ürünleri Çalışanları	8	
Profesyonel Meslek Mensupları	598	340
Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	1.463	517
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	491	782
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	1.686	706
Yöneticiler	241	117

Kaynak: Ağrı Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

İlde İŞKUR'a kayıtlı kişilerin dağılımına bakıldığında erkek nüfusun kadın nüfusun yaklaşık 4 katına tekabül ettiği görülmektedir. Kadınların iş hayatında yer almalarının oldukça kısıtlı olduğu ilde, kadın girişimciliğinin hayata geçirilmesi de zorlaşmaktadır.

Tablo 5: İŞKUR'a Kayıtlı Kişiler, (2011-2014)

Yıllar	Kayıtlı Kişiler		
	Erkek	Kadın	Toplam
2014	14.963	4.615	19.578
2013	19.009	4.843	23.852

2012	14.571	3.398	17.969
2011	9.609	2.005	11.614

Kaynak: Ağrı Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2015

1.1.3 Dış Ticaret

Ağrı'nın dış ticaret verilerine bakıldığında değerlerin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Ağrı ili Dış Ticaret Verileri, 2015, (1000 \$)

	İhracat	İthalat	Toplam
Ağrı	87.145	99.832	186.977
TRA2	220.703	115.361	336.062
Türkiye	143.838.871	207.234.359	351.073.230

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Ağrı'nın ihracat yapısı incelendiğinde tarım ve ormancılık, imalat sanayi ve madencilik ve taş ocakçılığı ürün gruplarından oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Ağrı İli Ürün Grubu Bazlı Dış Ticaret Verileri, 2015

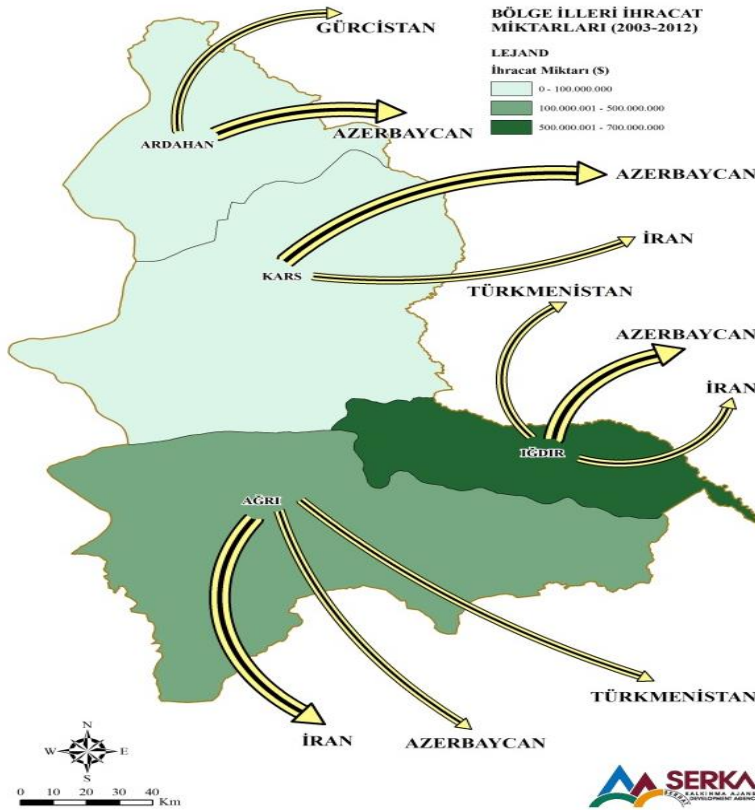
Ürünler	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Tarım ve ormancılık	8.362	23.429
Madencilik ve taş ocakçılığı	658	1.126
İmalat	73.588	40.922
Toptan ve perakende ticaret	1	33
TOPLAM	82.609	65.51

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

İhracat gerçekleştirilen ülkelerin başında İran, Türkmenistan, Azerbaycan gelirken, en fazla ithalat yapılan ülkeler ise Çin, İran, Hindistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dır.¹

¹ Ağrı'nın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Uygun Yatırım Alanları

Harita 1: Ağrı İli İhracat Yapılan Ülkeler

1.1.4 Öncelikli Sektörler ve Üretim Durumu

1.1.4.1 Tarım ve Hayvancılık

İlde tarım arazilerinin alanı toplam yüzölçümün %31,7'sini oluşturmaktadır. Tarım arazilerinin yüzde 47,7'si sulanabilir olmasına rağmen, hâlihazırda bu arazilerin ancak yüzde 5'i sulanmaktadır. TRA2 Bölgesi'ndeki toplam tarım alanlarının % 44,45'ine karşılık gelen Ağrı ilinde tarım alanı 361.000 hektardır.

Tablo 8: Ağrı İli ve TRA2 Bölgesinde Tarımsal Alanların Yapısı

Bölge	Tarım Alanı (ha)	Orman ve Fundalık Alanlar (ha)	Çayır ve Mera Alanları (ha)	Sulanabilir Arazi (%)	Sulanan Arazi / Sulanabilir Tarım Alanı (%)
Ağrı	361.000	51.192	556.222	47	5,2
TRA2	812.248	72.237	1.525.617	57,6	29,1

Kaynak: Devlet Su İşleri 24. Bölge Müdürlüğü ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri

İlde, damlama sulama ve yağmurlama yöntemlerinin kullanımı yaygın olmayıp, yanlış sulama uygulamalarının (salma sulama vb.) yanı sıra sulama şebekelerinin çoğunun eski ve toprak kanallı olması, tarımda aşırı su kullanımına sebep olmaktadır. Bu da tuzlanma ve çevre kirliliği gibi sorunları doğurmaktadır. Sürdürülebilir tarımın bir gereği olan tesviye, toplulaştırma ve drenaj sistemleri ile tarla içi geliştirme çalışmaları bölgede yetersiz kalmaktadır. Sulamaya yönelik kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesi iklim koşullarının elverişsizliği ve ödenek yetersizliği gibi nedenlerle gecikmektedir.

Ağrı'da arazi kullanımında çayır ve meraların payı yüksektir. Bölgenin çayır ve mera alanının %36'lık kısmı Ağrı sınırları içerisindedir. Çayır ve mera alanları yüzde 48,8'lik oran ile Türkiye ortalamasının (yüzde 18,7) yaklaşık 2,5 katıdır. Bu durum mera hayvancılığının yoğun bir şekilde yapılabilmesine imkân sağlamaktadır.

Tablo 9 : Kullanım Şekillerine Göre Topraklar (%)

İl/Bölge	Tarım Alanları	Çayır ve Mera	Ormanlık ve Fundalık Alan	Tarım Dışı Alan
Ağrı	31,7	48,8	4,5	15
TRA2	28	51	2,4	19
Türkiye	33	18,7	26,4	22

Kaynak: Valilik ve İl Tarım Müdürlüğü Verileri, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2004

İlin orman ve fundalık alan oranları (yüzde 4,5) ise Türkiye ortalamasının (yüzde 26,4) oldukça altındadır. İlde heyelan ve erozyon tehlikesi olan alanlarda ağaçlandırma çalışmaları öncelikli olarak yapılmaktadır.

İşletmelerin büyük çoğunluğu aile işletmeleridir ve bu işletmelerde çalışanlar, ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Bölgede tarım sektöründeki istihdamın, tüm istihdam içindeki payı 2009 yılında %64,5 iken 2011 yılında %55,8'e düşmesine rağmen 2011 yılı Türkiye genelindeki tarım istihdam oranından (yüzde 25,5) oldukça yüksektir. Bununla birlikte TRA2 Bölgesinde 2004 yılında %34,5 olan tarım sektörünün Gayri Safi Katma Değer içindeki payı 2008 yılı itibariyle %24,6'ya gerilemiştir.

İlde tarım işletmeleri, arazi büyüklüğü bakımından genellikle büyük ölçekli işletmeler değildir. Buna rağmen, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarında, işletmelerin büyük çoğunluğunun 50 ile 200 dekar arası araziye sahip tarım işletmeleri olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Ağrı İli Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2014

Toplam	İşlenmemiş tütün	Parfümeri, eczacılık vb.bitkiler, şekerpancarı ve yem bitkileri tohumları	Patates, kuru baklagiller, yenilebilir kök ve yumrular	Yem bitkileri	Şeker pancarı	Tahıllar	Tekstilde kullanılan ham bitkiler	Yağlı tohumlar
1.048.612	-	-	3.237	759.024	28.397	256.524	-	1.430

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

İldeki bitkisel üretim verilerine bakıldığında daha çok yem bitkileri, şeker pancarı ve tahılların büyük oranda ekildiği göze çarpmaktadır.

Tablo 11: Ağrı İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2014

	Merkez	Diyadin	Doğubayazıt	Eleşkirt	Hamur	Patnos	Taşlıçay	Tutak	Toplam
Koyun (Yerli)	97.839	217.500	519.000	49.675	49.900	266.000	85.200	61.189	1.346.303
Keçi (Kıl)	3.861	4.260	39.946	2.922	5.170	37.200	4.550	8.360	106.269
Toplam	101.700	221.76	558.946	52.597	55.070	303.200	89.750	69.549	1.452.572

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri, Erişim Tarihi 13.11.2015

İlde küçükbaş hayvancılığın % 92,6'sını koyun, % 7,3'ünü keçi oluşturmaktadır. Ağrı ilinde mevcut hayvan varlığına ilçe bazında bakıldığında, Doğubayazıt ilçesi toplam küçükbaş hayvan varlığı bakımından %38,4 ile ilk sırada yer almaktadır. Doğubayazıt'ı sırasıyla Patnos ve Diyadin ilçeleri izlemektedir. Doğubayazıt, toplam koyun varlığı bakımından 519.000 ile ilk sıradadır. Benzer şekilde keçi varlığı bakımından da Doğubayazıt ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 12: Ağrı İli Büyükbaş Hayvan Varlığı, 2015

Hayvan Adı	Toplam	Sağılan hayvan sayısı (baş)	Süt (Ton)
Sığır (Kültür)	10.088	3.293	12.019,304
Manda	470	159	159,481
Sığır(Melez)	23.572	9.733	26.220,163
Sığır(Yerli)	56.234	19.32	26.467,742

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

İlde büyükbaş hayvan olarak manda ve sığır ön plandadır. Özellikle büyükbaş hayvancılıkta sığırlardan daha fazla süt verimi elde edildiği görülmektedir.

Tablo 13: Ağrı İli Hayvansal Ürün Verileri, 2015

İnek sütü (ton)	Manda sütü (ton)	Koyun sütü (ton)	Keçi sütü (ton)	Bal (ton)
261.200	285	52.482	4.067	158

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2016 yılı Ekim ayında ilan edilen havza bazlı ürün destekleme programı çerçevesinde Ağrı'da Arpa, Buğday, Mercimek, Yem Bitkileri ve Ayçiçek üretimi destekleme kapsamında yer almıştır.

1.1.4.2 Hizmet

TRA2 Bölgesi'nde 2015 yılında en çok istihdam sağlayan sektör % 59,6'lık oranla tarım sektörüdür. Tarım sektörünü % 28,4'lük pay ile hizmetler sektörü izlemektedir. Bölgedeki sanayi sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı ise % 12,3'tür.

Tablo 14: TRA2 Bölgesi İktisadi faaliyet kollarına göre istihdam edilenler (15 yaş ve üzeri), 2015

Toplam (1000)	Tarım (1000)	Sanayi (1000)	Hizmetler (1000)	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmetler (%)
391	233	48	111	59,6	12,3	28,4

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler

Tablo 15'te Ağrı ilinde 10 ve daha fazla kişi istihdam eden ve çalışma kapsamına giren işyerleri için veriler derlenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 337 işyeri için veri üretilmiştir.

10 ve üzeri istihdamın gerçekleştiği işyerlerinin hangi sektörlerde daha fazla yoğunlaştığına bakıldığında; istihdamın en çok toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu sektörü sırasıyla inşaat, ulaştırma ve depolama, imalat sektörleri izlemektedir.

Tablo 15: İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı, 2015

Sektörler	10+	Sektörün Toplam İstihdam İçindeki Payı
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	120	0,35
İnşaat	68	0,20
Ulaştırma ve depolama	38	0,11
İmalat	26	0,07
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	25	0,07
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	14	0,04
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	13	0,03
Eğitim	12	0,03
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	8	0,02

Diğer hizmet faaliyetleri	6	0,01
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	3	0,00
Madencilik ve taş ocakçılığı	3	0,00
Finans ve sigorta faaliyetleri	1	0,00
Genel Toplam	337	

Kaynak: Ağrı İşgücü Piyasası Araştırma Raporu (İPA), 2015

Ağrı'daki işyerlerinin; % 94,5'i 10-49 kişi, % 3,3'ü 50+ kişi, % 2,2'si 1-9 kişi, çalıştıran işyerlerinden oluşmaktadır.

Ağrı'da 337 işyerinde %10,4 oranla 607 kadın, % 89,6 oranla 5206 erkek olmak üzere 5813 kişi istihdam edilmektedir.²

1.1.4.3 1. İmalat

2002 yılında TÜİK tarafından gerçekleştirilen Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı sonuçlarında TRA2 Bölgesi illerinde imalat sanayi sektöründe yer alan işyeri sayısı 1.078'dir. Bölgede faaliyet gösteren işyerlerinin %28,5'i Ağrı'da bulunmaktadır.

Tablo 16: İmalat Sanayi İşyeri Sayılarının Alt İmalat Kollarına Dağılımı, (2002,2011)

Yıllar	2002				2011			
	Ağrı		TRA2		Ağrı		TRA2	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gıda Ürünleri ve İçecek	56	18,18	237	22	175	23,71	516	24,2
Orman ve Orman Ürünleri	69	22,40	234	21,7	111	15,04	374	17,6
Metal Ürünleri	43	13,96	162	15	162	21,95	455	21,4
Tekstil Ürünleri ve Giyim Eşyası	43	13,96	145	13,5	84	11,38	245	11,5
Makine ve Teçhizat	17	5,52	70	6,5	31	4,20	109	5,1
Diğer İmalatlar	80	25,97	230	21,3	175	23,71	431	20,2
Toplam	308	100	1.078	100	738	100	2.130	100

Kaynak: TÜİK, Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, 2002 ve Gelir İdaresi Dairesi Başkanlığı 2011 verileri. Erişim: 13.11.2012

2002 yılında Ağrı'da imalat sanayi sektöründe yer alan 308 işletmenin %18,18'i gıda ürünleri ve içecek imalatı, %22,4'ü orman ve orman ürünleri, %13,96'sı metal ürünleri, %13,96'sı tekstil ürünleri ve giyim eşyası, %5,52'si makine ve teçhizat, %25,97'si ise diğer imalat alanlarında üretim yapmaktadır.

Gelir İdaresi Dairesi Başkanlığı'nın 2011 yılı verilerine göre, TRA2 Bölgesi illerinde imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren 2.130 işyeri bulunmaktadır. Söz konusu işyerlerinin yüzde

² Ağrı İşgücü Piyasası Araştırma Raporu (İPA), 2015

34,64'ü Ağrı'da yer almaktadır. Son on yılda imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletme sayısı iki kattan fazla artış göstermiştir. Alt imalat kolları bakımından en büyük artış %276 ile Metal Ürünleri sektöründe yaşanmıştır.

Ağrı ilindeki mevcut 653 imalat sanayi sektörü işletmesinin %23,71'i gıda ürünleri ve içecek imalatı, %21,95'i metal ürünleri, %15,04'ü orman ve orman ürünleri, %11,38'i tekstil ürünleri ve giyim eşyası, %4,2'i ise makine ve teçhizat alt imalat kollarında, %23,71'i ise diğer imalat alanlarında üretim yapmaktadır.

Tablo 17: TRA2 Bölgesi İllerinin Alt İmalat Kollarındaki İşyeri Sayısı Değişimi (%), (2002-2011)

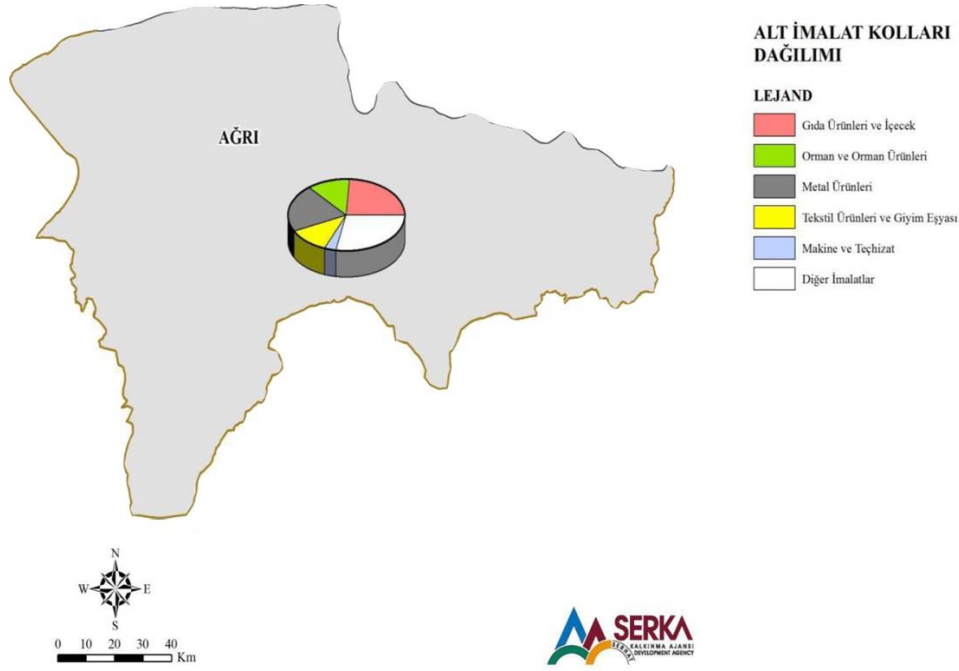
Alt İmalat Kolu	Yüzde Değişim (%)				
	Ağrı	Kars	Iğdır	Ardahan	TRA2
Gıda Ürünleri ve İçecek	212,5	65,1	144,8	106,5	117,7
Orman ve Orman Ürünleri	60,9	21,5	196,6	48,8	59,8
Metal Ürünleri	276,7	141,7	189,5	81	180,9
Tekstil Ürünleri ve Giyim Eşyası	95,3	44,4	51,3	166,7	69
Makine ve Teçhizat	82,4	5,9	200	63,6	55,7
Diğer İmalatlar	118,8	35,9	86,8	168,4	87,4
Toplam	139,6	53,6	129,1	94,6	97,6

Kaynak: TÜİK, Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, 2002 ve Gelir İdaresi Dairesi Başkanlığı 2011 verileri. Erişim: 13.11.2012

Son 10 yıldaki işyeri sayısı Ağrı'da ise %139,6 artış göstermiştir. Bölge illeri ile kıyaslandığında son 10 yıldaki verilere göre Ağrı'nın en hızlı sanayileşen il olduğu görülmektedir.

İlde faaliyet gösteren işyerlerinin değişim oranlarına göre, alt imalat kolları bakımından en fazla artış metal ürünleri alanında (%276,7) gerçekleşmiştir. Gıda ürünleri ve içecek alanında %212,5 tekstil ürünleri ve giyim eşyasında %95,3 orman ve orman ürünlerinde ise % 60,9'luk bir artış yaşanmıştır. Buna göre ildeki tüm imalat sektörleri yüzde 60'ın üzerinde artış göstermiştir.

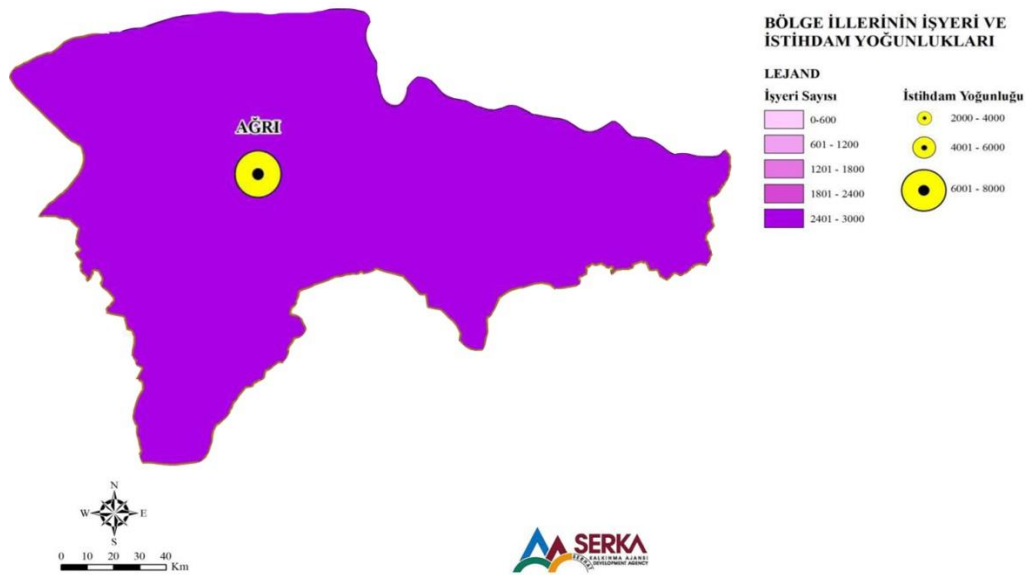
Harita 2: Ağrı İli Alt İmalat Kolları Dağılımı

Kaynak: Serhat Kalkınma Ajansı

İlde alt imalat kolları bakımından gerçekleşen işyeri sayısı değişimleri incelendiğinde ilde öne çıkan işletmelerin Küçük Sanayi Sitelerinde ve şehir içindeki imalathanelerde yerleştiği sonucuna ulaşılmaktadır. 2 adet ayakkabı fabrikası, yem fabrikası, şeker imalathaneleri, tekstil atölyeleri vs. işletmeler şehir içinde faaliyet göstermektedir.

Harita 3: Ağrı İli İşyeri ve İstihdam Yoğunlukları

Kaynak: Serhat Kalkınma Ajansı

Tablo 18: Ağrı Sanayisinde Gelişme Potansiyeli Olan Alt Sektörler

Sıra No	Sektör	Açıklama
1	Entegre Et ve Süt Ürünleri	İl, tarım ve hayvancılık sektörlerinin başat olduğu iller arasında yer almaktadır. Dolayısıyla yapılacak olan yatırımların bu sektörü geliştirici nitelikte olması beklenmektedir. İlde et, süt, yumurta, bal vb. ürünleri üretilip pazarlanacağı ve piyasada değer görecektir düzeyde firmaların bulunmaması sektörün istenilen düzeyde ilerlemesini engellemektedir.
2	İçecek İmalatı	Minerali sular ilin önemli potansiyelini teşkil etmektedir. Hemen hemen tüm ilçelerindeki mevcut kaynaklar başta su imalatı olmak üzere içecek imalatını elverişli kılmaktadır.
3	Mermer İşletmeciliği	Özellikle Diyadin ilçesindeki potansiyeli ön plana çıkan mermerin ilçede işlenerek nihai ürün haline gelmesi gelişme arz eden sektör olarak değerlendirilmektedir.
4	İnşaat/Isı Yalıtım Malzemeleri/Mobilya İmalatı	Ağrı'da inşaat sektörü yıllar itibariyle gelişme kaydetmektedir. İlde özellikle son iki yıl içinde konut sektöründe özel ve kamu yatırımları ile birlikte mevcut binaların mantolama sistemini kullanmasının, yalıtımın giderek yaygınlaşmasında örnek teşkil edeceği düşünülmektedir. Sektör için getirilen yasal zorunluluk ve düzenlemeler doğrultusunda bu alanda yapılacak yatırımlar öncelikli hale gelmiştir. İlde 25 milyon tona yakın pomza ve 150 milyon ton civarında perlit rezervi ısı yalıtım malzemeleri için önemli bir hammadde kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte mobilya sektörü de inşaat sektörü ile birlikte gelişim kaydetmektedir. Saha çalışmalarında ilde ihtiyaç duyulan mobilya malzemelerinin çoğunun il dışından getirildiği bilgisi alınmaktadır.
5	Deri Ürünleri İmalatı	Hayvancılığın önemli bir sektör olduğu ilde hayvansal ürün çeşitliliğinin sağlanması adına deri ve deri ürünleri imalatı gelişme kaydedecek alanlardan birisidir.
6	Organik Tarım/Jeotermal Seracılık	Organik tarım çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen, tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik ile gıda güvenliğini sağlayan bir tarımsal üretim metodudur. Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere, uluslararası ticarete konu olan ürünlerde tüketici talepleri doğrultusunda, iyi tarım sertifikalı ürünler tercih edilmeye başlanmıştır. TRA2 Bölgesi'nde sanayinin yeterince gelişmemesi ve doğal ürünlerin yetiştiriciliğine devam ediliyor olması, organik üretimin yapılması konusunda avantaj sağlamaktadır. Yapılan analiz sonuçlarına göre meyvecilikte Ağrı Merkez, Eleşkirt, Hamur, Patnos; tarla ürünleri üretiminde de Ağrı Merkez, Eleşkirt öne çıkmaktadır. Hayvancılığın bölgede önemli geçim kaynağı olması nedeniyle tarla ürünlerinden yem bitkisi ekimi önem kazanmaktadır. Diyadin ilçesi sıcak su kaynakları kullanılarak sera yatırımlarına en uygun alan arz etmektedir. Mevcut yatırımlar sadece ilçe bazlı olmayıp, il, yurtiçi ve yurtdışı pazarlarını hedeflemektedir.

1.2 SORUN ALANLARI

1.2.1 Hâlihazırda Yaşanılan Sorunlar

1.2.1.1 Açıklamalar

Ağrı'da yatırım gerçekleştiren işletmeler ile yapılan anket ve görüşmelerde tespit edilen sorunların %80'inin il veya bölge içinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu duruma göre ilde öne çıkan sorunlar şu şekilde sıralanabilmektedir.

➤ İşgücü sorunları

Ağrı'daki işletmelerin %20,6'sının eleman temininde güçlük çektiği, aynı oranın ise Türkiye genelinde %26,9 olduğu Ağrı İşgücü Piyasası Araştırma (İPA-2015) Raporunda tespit edilmiştir.

İşyerlerinin yüzde 20,6'sının aradığı elemanı bulmakta zorluk çekmesi Ağrı ili işgücü piyasasının arz ve talep yapısında bir uyumsuzluk olmadığını göstermektedir. İşverenler istedikleri elemanı bulurken daha az zorluk çekmektedirler. Bu durumun en büyük nedeni olarak ildeki nitelikli işgücü gerektiren işyeri oranının düşük olması görülebilir.

Ağrı ilinde sektörel olarak eleman temininde güçlük çeken işyerlerinin durumu incelendiğinde; eleman temininde en fazla güçlük çeken işyerleri insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektöründedir. Bu sektörü sırası ile imalat ve madencilik ve taş ocakçılığı sektörleri izlemektedir.

Tablo 19: İşgücü Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri

Bu meslekte başvuru yapılmaması	75,4
Gerekli mesleki beceriye/niteliğe sahip eleman bulunamaması	92,9
Yeterli iş tecrübesine sahip eleman bulunamaması	93,6
Çalışma ortamı ve koşullarının beğenilmemesi	3,0
Önerilen ücretin az bulunması	3,0

Kaynak: Ağrı İşgücü Piyasası Araştırma Raporu (İPA), 2015

Ağrı'da 2015 yılında işverenler tarafından işgücü temininde güçlük çekilme nedenleri arasında % 93,6 ile “Yeterli iş tecrübesine sahip eleman bulunamaması” ve % 92,9'luk işveren tarafından işaretlenen “Gerekli Mesleki Beceriye/Niteliğe Sahip Eleman

Bulunamaması”, %75,4 puanlık işveren tarafından işaretlenen “Bu Meslekte İşe Başvuru Yapılmaması” ön plana çıkmaktadır.

➤ **Ulaşım Maliyetlerinin Yüksekliği**

Ağrı, Türkiye'nin en doğu ucunda yer alan bir ildir. İstanbul'a 1.415 km mesafededir. İlde demiryolu bağlantısı bulunmayıp havayolu ulaşımı mevcuttur. Bu nedenle imalat sektöründeki firmalar Batı illerinden getirdikleri hammaddeleri yüksek nakliye bedelleri ile getirmektedir. Ağrı'nın Batı illerine mamul ürün nakliye masrafları ise ildeki TIR sayısının fazlalığı ve Batı illerine yük almak amacıyla boş gidilmesi nedeniyle rekabetçi bir konumdadır. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda;

- Ağrı'da veya bölgede hammaddesi bulunan ürünler,
- Komşu ülkelerden daha uygun fiyatlara alınabilen hammaddelerden elde edilen ürünler,
- Hammaddesi Batı illerinden gelmekle birlikte katma değeri veya ihracat imkânı fazla olduğu için Ağrı'da üretimi uygun olan ürünler

Şeklinde 3 temel unsura dayanan üretim yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu unsurların dışında kalan üretimlerin yüksek maliyetler nedeniyle kısa ömürlü olduğu ve sürekliliğinin olmadığı görülmüştür.

➤ **Altyapı Sorunları**

Ağrı Organize Sanayi Bölgesi'nin İmar Planı, 1. Etapta 46 adet, 2. Etapta 57 adet olmak üzere toplam 103 adet sanayi, parseli, 8 adet sosyal tesis parseli, parklar, spor alanları ve arıtma tesisi ile birlikte 100 hektar olarak planlanmıştır. İmar Planına göre parsel büyüklükleri 4.000 m² ile 10.000 m² arasında değişmektedir. Bölgenin ileride gelişme oranına göre 26 hektarlık bir alan gelişme bölgesi olarak planlanmış olup rezervde bekletilmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinde genellikle yapılan yatırımlar içerisinde büyük bir kısmını asfalt plenti ve yol yapım malzemesi ile ilgili firmalar oluşturduğundan sanayi bölgesinde bulunan parsellerin büyük bir kısmı boş durumda olup yatırım konusunda fazla bir talep gelmemektedir. Bununla başlıca sebepleri alt yapı, güvenlik sorunu ve mevcut sanayi işletmelerinin (asfalt plenti) meydana getirdiği gürültü kirliliği ve çevre kirliliği vb. olumsuzluklardır.

Ağrı Merkez'de 1, Doğubayazıt İlçesinde 1, Diyadin İlçesinde 1, Patnos İlçesinde 1, Eleşkirt İlçesinde 1 ve Tutak İlçesinde 1 olmak üzere toplam 6 adet küçük sanayi sitesi mevcuttur.

Ağrı Küçük Sanayi Sitesi E-23 karayolu üzerinde Şehir merkezinin içerisinde kalmış olup, Őehrin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca sanayi sitesinde 352 işyeri mevcut olup tamamı doludur. Sanayi sitesinin yetersiz olması nedeniyle 250-300 civarında marangoz, keresteci, PVC kaplama vb. sanayiciler Şehir merkezi içerisinde ve dağınık bir Şekilde yer almaktadır. Bu durum hem Şehir merkezinin gelişimi, evre kirliliği ve gürültü ve görüntü kirliliğine sebep olmaktadır. İlimizde en az 300 işyeri kapasiteli yeni bir küçük sanayi sitesine ihtiyaç vardır.

Valilikçe Merkez'de yeni sanayi sitesi yapımı ile ilgili Ağrı Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi Yönetim Kurulu yeleri ile yapılan görüşmelerde kooperatif üyelerinin yapılacak yeni sanayi sitesinin Şehir merkezine yakın ve ulaşım sıkıntısı olmayan bir yerde yapılmasını, sanayi sitesi yerinin hazine arazisi veya Őahıs arazisi olması halinde Valilik veya Bakanlıkça kamulaştırılmasının yapılması talep edilmiştir. Sanayi sitesi yeri ile ilgili yapılan araştırmada Şehir merkezine yakın mesafede belirtilen büyüklükte hazine arazisi bulunmadığı, yeni sanayi sitesi yapılabilmesi için mevcut sanayi sitesi kooperatifi tarafından genel kurul toplantısı yapılarak üyelerin tamamının onayının alınması gerektiği kendilerine bildirilmiş, görüşmelere devam edilmektedir.

Tarım sektöründeki en önemli altyapı sorunu geleneksel hayvancılık işletmelerinin fiziki Őartları, yayla yollarının fizik durumu, plansız merak kullanımı, arazilerin bölünmüşlüğü ve veraset durumlarına ilişkin sorunlardır. Hayvancılık işletmelerindeki fiziki koşulların insan ve hayvan sağlığına uygun olmaması hem bu mesleğin genç nesiller tarafından yadırganmasına neden olmakta hem de hayat standartlarının bozulmasına ve üretim kaybına neden olmaktadır. Özellikle insan refahı için hayvan barınakları ile yaşam alanlarının birbirinden ayrılması elzemdir. Meraların plansız kullanılması meraların bozulmasına ve üretim kaybına neden olmaktadır. Arazilerin son yasal düzenleme öncesine kadar bölünebilmesi birim başına üretim maliyetinin artmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan arazi sahiplerinin vefatı üzerine mirasçılar arasında Őifahi olarak bölünmesine rağmen veraset işlemlerinin yapılmamış olması sözleşmeli çiftçilik, devlet destekleri gibi uygulamaların önünde engel olarak durmaktadır.

➤ **Finansa Erişim İmkânlarının Kısıtlı Olması**

Finansa erişim imkânlarının kısıtlı olması Ağrı'dan ziyade Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerine münhasır ve tüm sektörleri kapsayan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Finans kuruluşları Doğu ve Güneydoğu'daki yatırımcıların faaliyetlerini riskli gördükleri için kredi sırasında yüksek oranlarda teminat istemektedirler.

Hizmet ve sanayi sektörlerine yönelik destekler sunan KOSGEB'in desteklerinin içeriğinin zenginleştirilerek daha cazip hale getirilmesi ve bu desteklere erişimde bölgeler arası fırsat eşitliğinin sağlanması yatırımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. KOSGEB'in Ağrı'daki müdürlüğünde az sayıda uzmanın görev yapması da desteklerin tanıtımında aksamalara yol açabilmektedir.

Tarımsal destekler alanında Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK), Ajans ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın sunduğu destekler (DAP, Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı vb.) Ağrı için önemli fırsatlar sunmaktadır. Diğer taraftan işletmelerin sermaye yapılarının zayıf olması, bürokratik işlemlerle başa çıkamama ön yargısı ve işletmelerin Ağrı'dan gitme hayali bu desteklerden yararlanma noktasında engel oluşturmaktadır. İlin az gelişmişliği ve nitelikli eleman bulmanın zorluğu düşünüldüğünde destek mekanizmalarındaki bürokratik süreçlerin (proje alma, uygulama ve izleme sistemleri) revize edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu desteklerin paydaşlar tarafından yeterince bilinmediği ve tanıtımının da yeterli ölçüde yapılamadığı görülmektedir.

➤ **Bölgenin Kötü Şöhreti ve İlin Tanıtım Eksikliği**

Türkiye kamuoyunda Ağrı denilince akla ilk gelen husus soğuk olması, dolayısı ile iklimidir. Özellikle kış mevsiminde ilk karın yağması, en soğuk sıcaklığın ölçülmesi, yolların kapanması gibi haberlerle ulusal medyada haber olmaktadır. Bu haberler kamuoyunda, (çalışanlarda, vatandaşlarda, yatırımcılarda) olumsuz bir algı oluşturmaktadır. Bununla birlikte ilin olumlu imajının yerleştirilmesi adına yapılan çalışmalarının henüz başlangıç düzeyinde olduğu görülmektedir. İlin yatırımlar açısından tanıtımı daha çok Ajans çalışmaları ile çeşitli platformlarda gerçekleştirilmekle birlikte bu çabaların ilgili kurumların işbirliği halinde yoğunlaştırılması da gerekmektedir.

Ağrı, kamu yönetimi ve vatandaşı ile birlikte terör faaliyetlerine fırsat vermeyen bir il olmasına rağmen Doğu Anadolu Bölgesi ili olduğu için Batı illerinde adı ne yazık ki zaman zaman güvenlik sorunu ile de anılabilmektedir. Bu durum özellikle bölge ile bağlantısı

olmayan yatırımcılar için önyargılara yol açabilmektedir. Benzer şekilde bölgemizden batı illerine iş yapacak işletmelerin bazı zorluklarla karşılaştıkları sıkça ifade edilmektedir. Diğer taraftan Doğu Anadolu’da üretilen bir ürünün kalite standardının düşük olduğu ön kabulü de bu durumu ne yazık ki katkı yapmaktadır. Söz konusu durum, nitelikli elemanın bölgeye gelmesi konusunda da yaşandığından turizm başta olmak üzere hizmet sektörlerini de etkilemektedir.

Ağrı sınır kenti olduğundan ihracat yapma potansiyeli her zaman mevcuttur. Ancak komşu ülkelerde yeterli tanıtımın yapılmadığı ve Ağrı’da bulunan işletmelerin komşu ülkelerde ki talep edilen ürünlerden yeterince haberdar olmadığı da görülmektedir.

➤ İmalat Sanayinin Yapısı

Ağrı’da sanayi yapısı genel olarak katma değeri düşük ve ikamesi kolay ürünlerin üretimini içermektedir. Bu durum ekonomik dalgalanma dönemlerinde işletmelerin aşırı derecede duyarlı olmasına neden olurken ihracat kapasitelerini de olumsuz yönde etkilemektedir. İmalat yapısında katma değeri daha yüksek ürünlerin üretimine geçilmesi ve ihracatının yapılması önem arz etmektedir.

1.2.1.2 Sorun Alanları ve Yaşandığı Sektörler

No	Sorun Alanı	Yaşandığı Sektörler
1	İşgücü sorunları	Sanayi ve Hizmet
2	Ulaşım maliyetlerinin yüksekliği	İmalat Sanayi
3	Bürokratik süreçlerin uzunluğu ve bazı yöneticilerin konuya bakış açısı	Tarım, Hizmet ve Sanayi
4	Altyapı sorunları	Tarım, Hizmet ve Sanayi
5	Finansa erişim imkânlarının kısıtlı olması	Tarım, Hizmet ve Sanayi
6	Bölgenin kötü şöhreti ve ilin tanıtım eksikliği	Sanayi ve Hizmet
7	İmalat sanayinin yapısı	Tarım, Sanayi

1.2.2 Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar (Riskler)

Strateji döneminde yukarıda yer alan sorunların azalma eğilimi göstermesi beklenirken yaşanacak gelişmelerle birlikte ortaya çıkması beklenen sorun kümelenmeye ilişkin olacaktır.

➤ **Kümelenme Sorunu**

Ağrı'nın ekonomik yapısı incelendiğinde hâlihazırda kümelenme şartlarını tam olarak barındırmasa da potansiyel vadeden iki sektör lojistik ve yapı malzemeleri imalatıdır. Ancak söz konusu sektörlerin gelişmesine rağmen aralarındaki bağlantı ve işbirliği imkânları bireysel davranışlar nedeniyle sekteye uğramakta ve rekabet edebilirlik gücünü azaltmaktadır.

No	Sorun Alanı	Yaşanması Muhtemel Sektörler
1	Kümelenme Sorunu	Küçükbaş hayvancılık, süt ve süt ürünleri imalatı, mobilya ve inşaat malzemeleri imalatı

1.3 HEDEFLER

1.3.1 Açıklamalar

Ağrı'nın yatırım alanındaki vizyonu ve 2023 yılına kadar ulaşılması beklenen hedefleri aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

➤ **Vizyon**

“Kültürel ve tarihi mirası ile ün kazanan, tarım ve hayvancılıkta yüksek katma değerli ürünleri ve nitelikli işgücü yapısı ile bölgeden uluslararası alana açılan serhat ili Ağrı”.

➤ **Hedefler**

• **İş Gücünün Niteliğinin ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması**

Mevcut durum başlığı altında yer verilen sektörlerin ihtiyaç duyduğu işgücünün daha nitelikli hale getirilmesi ve istihdam edilebilirliklerinin artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede insan kaynaklarını geliştirmeye yönelik planlama ve eğitim faaliyetlerinin ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

• **Altyapı Hizmetlerinin İyileştirilmesi**

Sorun alanlarının başında gelen altyapının bütüncül bir bakış açısı ve ilgili kurumların ortak çabaları sonucu istenilen düzeye gelmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede ulaşım, tarım, sanayi alt yapı çalışmalarının tamamlanması önem arz etmektedir.

- **İmalat Sanayide Katma Değerin ve İhracatın Artırılması**

Ağrı'nın sanayi yapısında ağırlıklı olarak düşük ve orta teknoloji ve ikamesi kolay ürünlerin bulunması nedeniyle strateji döneminin sonunda katma değeri daha fazla olan ürünlerin üretilmesi hedeflenmektedir. Diğer taraftan ihracatın artırılması, ihracat bilgi seviyesinin yükseltilmesi ve ihracat yapılan ülke sayısının ve ürün çeşidinin artırılması hedeflenen hususlardır.

- **İşletmelerin Bilgi ve Teknolojiyi Kullanma İmkânlarının Artırılması**

İşletmelerin çağa ayak uydurması, yeni üretim metotlarını bilmesi ve son teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilmesi önemli bir hedefdir.

- **İşbirliği Yapma Kültürünün Geliştirilmesi**

Strateji döneminin sonuna kadar belirli sektörlerde işletmelerin birlikte iş yapma kültürünün geliştirilmesi ve kümelenmenin faydaları üzerinde çalışmalar yürütülerek rekabet edebilirlik düzeyinin artırılması hedeflenmektedir.

- **Ağrı'nın Yurtiçi ve Yurt Dışında Etkin Yatırım Tanıtımının Yapılması**

Ağrı'nın Batı illerindeki algısı, komşu ülkelerdeki bilinirlik düzeyi ve ürün kalitesine yönelik endişelerin gerekli etkin ve etkili tanıtım faaliyetleri ile azaltılması hedeflenmektedir. Bu süreçte görsel ve yazılı yerli ve yabancı basın yayın kuruluşlarının tanıtımları, bölgedeki işadamlarının görüşleri ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri büyük önem arz etmektedir.

1.3.2 Sorun Alanları ve Yaşanan Sektörler

No	Hedef	Gösterge
1.1	İş Gücünün Niteliğinin ve İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması	İşgücü eğitim programı ve mesleki eğitim sonucunda işe yerleştirme oranları
1.2	Altyapı Hizmetlerinin İyileştirilmesi	OSB ve KSS'de yapılan yatırım miktarı, yapılan yol miktarı, çekilen doğalgaz hattı uzunluğu, yapılan çevre düzenlemesi miktarı, kullanıma hazır hale getirilen parsel sayısı, doğalgaz abone sayısı, yapılan yayla yolu uzunluğu, rehabilite edilen mera alanı, desteklenen işletme sayısı, toplulaştırılan arazi miktarı, Uygulanan Çiftçi eğitimi sayısı, Eğitime katılımcı sayısı
1.3	İmalat Sanayide Katma Değerin ve İhracatın Artırılması	İmalatçı firmaların yaptığı ihracat miktarı ve ihracat yapılan ülke sayısı, ihraç edilen ürünlerin sayısı, ihraç edilen ürünlerin maliyet-satış fiyatları arasındaki ortalama fark, imalatçı firmaların kişi başı ihracat miktarı, düzenlenen

		ihracat eğitimi ve katılımcı sayısı
1.4	İşletmelerin Bilgi ve Teknolojiyi Kullanma İmkânlarının Artırılması	Sosyal medya ve internet sitesi kullanan işletme sayısı, e-ticaret sitelerinde ürünleri satılan işletme sayısı
1.5	İşbirliği Yapma Kültürünün Geliştirilmesi	Kümelenmeyi teşvik eden KOSGEB ve Ekonomi Bakanlığı desteklerine yapılan başvuru sayısı, kurulan kooperatif sayısı, kurulan birlik sayısı,
1.6	Ağrı'nın Yurtiçi ve Yurt Dışında Etkin Yatırım Tanıtımının Yapılması	Katılım sağlanan yurt içi ve yurt dışı sektörel fuar sayısı, konuyla ilgili ulusal basında çıkan haber sayısı, gerçekleştirilen yatırım tanıtım etkinlikleri sayısı

2. BÖLÜM

2.1 2017 YILI EYLEM PLANI

2.1.1 Açıklamalar

2017 yılında Ağrı'nın sorun yaşadığı veya iyileştirmesini hedeflediği konulardan işgücü, altyapı, finansal kaynaklara erişim ve tanıtım konularına odaklanması planlanmaktadır.

Söz konusu süreçte ilk olarak işgücü eğitim programlarının niteliği ve sayısı, mesleki eğitimin durumu ve bu eğitimleri tamamlayanların işe yerleşme durumları konularında çalışmalar yürütülecektir. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulunun yönlendirilmesi ve karar alma süreçlerine katkıda bulunulması sağlanacaktır. Yapılan değerlendirmelerde yatırımcının öncelikli sorununun işgücüne ilişkin olduğu ve insan kaynaklarının eğitimine önem verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Yatırımcıların sorun yaşadığı altyapı konularının çözüme kavuşturulması için ilgili kurum ve kuruluşların yürüttüğü çalışmaların yakından takip edilmesi ve ilerleme durumlarının izlenmesi sağlanacaktır. OSB ve KSS'nin altyapı eksikliklerin giderilmesi amacıyla finansal kaynakların araştırılması, kamu eliyle yapılabilecek altyapı eksikliklerin tamamlanması için gerekli girişimler takip edilecektir. İlde altyapı çalışmaları devam eden yayla yolları, mera rehabilitasyonu ve arazi toplulaştırma faaliyetlerindeki gelişmeler ve tespit edilen eksiklikler ilgili kurumlarla birlikte değerlendirilecektir.

Yatırımcıların finansal kaynaklara erişimi sağlamak amacıyla destekleme faaliyetlerini hakkında Ajans tarafından bilgilendirme toplantıları yapılacaktır. İşletmelere bizzat ilgili kurum yetkililerinin bilgilendirme yapacağı seminerler düzenlenecektir. KOSGEB, TKDK desteklerine ilişkin bilgilendirme rehberleri hazırlanacaktır. Proje başvurularında bürokratik süreçlerin azaltılması amacıyla destekleme kurumları, meslek odaları, birlikler ve yatırımcılar ile toplantılar yapılacak ve bürokratik süreçlerin azaltılmasına yönelik öneriler ilgili kurumlara iletilecektir. Bununla birlikte çiftçiye ve esnafa kredi sağlayan bankalarla (Ziraat Bankası, Halk Bankası, Denizbank...) ve ilgili meslek odası ve birliklerle işbirliği yapılarak kredi imkânları konusunda çiftçilerin, esnafın ve iş dünyasının bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

2017 yılında Ağrı'nın yatırım tanıtım faaliyetlerine devam edilecektir. Bu çerçevede öncelikli sektörlere yönelik yurt içi ve yurt dışı fuar katılımı, ulusal basında yazılı ve görsel tanıtım

çalışmalarının yürütülmesi, Ağrı'nın marka değerine sahip ürünlerinin coğrafi işaretinin alınması ve yatırım tanıtım organizasyonlarının gerçekleştirilmesi çalışmaları yürütülecektir.

No	Eylemler	Yöneldiği Sorun Alanı	Sorumlu Kuruluş	Tahmini Maliyet (TL)	Planlanan Gerçekleşme Zamanı (Ay Olarak)
1.1	İşgücü eğitim programlarının yatırımcılara tanıtılması	İşgücü sorunları	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, SERKA	20.000	Ağustos
1.2	Öncelikli sektörlerde işgücü eğitim programlarının açılması	İşgücü sorunları	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü	20.000	Ağustos
1.3	İnsan kaynağını geliştirmeye yönelik kurs programlarının açılması (dış ticaret, muhasebe, gümrük, e-ticaret, marka-patent, yönetim sistemleri vb.)	İşgücü sorunları	Doğu Anadolu İhracatçılar Birliği, SERKA, Doğubayazıt Gümrük Müdürlüğü, TPE, MMO	5.000	Ekim
2.1	Yatırımcıya sunulan enerji arzının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik güçlendirme çalışmalarının yapılması	Altyapı sorunları	Aras EDAŞ	55.000.000	Aralık
2.2	Ağrı OSB'nin eksik kalan altyapı çalışmalarının tamamlanması	Altyapı sorunları	Ağrı OSB, SERKA	2.000.000	Aralık
2.3	Tarımsal sulama altyapısının tadilatı, yenilenmesi veya güçlendirilmesi	Altyapı sorunları	DSİ	100.000.000	Aralık
2.4	Arazi toplulaştırma çalışmalarının tamamlanması	Altyapı sorunları	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	50.000.000	Aralık
3.1	Öncelikli sektörlerle yönelik fuarlara katılımın sağlanması	Tanıtım sorunları	SERKA	10.000	Aralık

3.2	Yazılı ve görsel basında Ağrı'nın yatırım tanıtımının yapılması/yaptırılması	Tanıtım sorunları	SERKA, Ağrı Valiliği, Ağrı TSO	10.000	Haziran
3.3	Öncelikli sektörler için yönelik araştırma raporlarının, bilgi notlarının hazırlanması	Tanıtım sorunları	SERKA	100.000	Eylül
3.4	Öncelikli sektörlerde faaliyet gösteren işadamlarına yönelik yatırım tanıtım organizasyonlarının gerçekleştirilmesi	Tanıtım sorunları	SERKA	50.000	Şubat